

พลวัตและการปรับตัวของเกษตรกรนาข้าว จังหวัดสุพรรณบุรี

Dynamic and Adaptation of Waternut Farmers Suphanburi Province

สวรยา ธรรมอภิพล¹

วุฒิชัย สุวรรณประทีป²

ศรสวรรค์ ศรีนวล³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทำนาข้าว พลวัตการทำนาข้าว และการปรับตัวของเกษตรกรนาข้าว จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเกษตรกรอำเภอศรีประจันต์ เกษตรตำบลมดแดง เกษตรกรผู้ทำนาข้าวในตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ประกอบอาชีพทำนาข้าวมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปีและมีอายุไม่น้อยกว่า 20 ปี รวมจำนวน 12 คน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาโดยการพรรณนาความ

ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการทำนาข้าวมี 6 ขั้นตอน คือ การคัดเลือกพันธุ์ การเพาะกล้า การเตรียมดิน การปลูกข้าว การดูแล

¹ อาจารย์ สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
sawanya@ms.su.ac.th

² นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
wuthut@hotmail.com

³ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
sonsawan494@gmail.com

รักษาและการเก็บเกี่ยว พลวัตการทำนาหั่วมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิต ไม่มีการเปลี่ยนแปลงชัดเจนโดยในขั้นตอนการคัดเลือกพันธุ์ การเพาะกล้า การปลูกและการเก็บเกี่ยว ยังคงใช้คนเป็นหลัก ส่วนขั้นตอนอื่นมีการนำเครื่องจักรมาใช้ 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อเรื่องการไหว้เจ้าที่พบได้น้อย 3) ด้านเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องราคาผลผลิตหั่วที่ลดลงแต่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น 4) ด้านสภาพอากาศ มีความแปรปรวนของสภาพอากาศและปริมาณฝนที่ลดลง เกษตรกรมีการปรับตัวในด้านการผลิตโดยนำเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิต ด้านสังคมมีค่านิยมส่งบุตรหลานไปเรียนเพื่อประกอบอาชีพตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ด้านเศรษฐกิจโดยลดต้นทุนการผลิต ซึ่อยู่ในปริมาณมากในช่วงโปรโมชั่น และด้านสภาพอากาศมีการขุดบ่อเก็บน้ำและใช้เครื่องสูบน้ำจากแม่น้ำ

คำสำคัญ: พลวัต การปรับตัว เกษตรกรนาหั่ว

Abstract

The aimed of this study was to study waternut's planting process, dynamic of waternut farming and adaptation of waternut farmers. Study site Moddang subdistrict, Si-Prachan district, Suphanburi Province. Data was collected by Non – participation observation and in - depth interview with key informants, Agricultural Extensionist, Chief of Si-Prachan District Agricultural and Moddang sub-district Agricultural, waternut farmer, over 20 years aged, not less than 5 years lived in community, total 12 people. Data were analysed and presented the results under the framework and objectives of the research.

The result, waternut farming process in six - step was selecting, seeding, soil preparing planting, conditioning and harvesting. Dynamic of waternut farming 4 aspects were 1) Production aspect 2) social and cultural aspect 3) economic aspect 4) environmental aspect. Farmers adaptation to production process, technology was used in soil preparing and conditioning process. Social adaptation, social value, height study for select work. Economic adaptation, fertilizer and insect pest reduction and buy in promotion period. Environmental adaptation from Climate change, water pump was used for pump water from the river.

Keywords: Dynamics, Adaptation, Waternut Farmer

บทนำ

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศเกษตรกรรม โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมมากถึง 122.2 ล้านไร่ของพื้นที่ประเทศไทยทั้งหมดซึ่งมีประมาณ 320.6 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 46 ของพื้นที่ทั้งประเทศ รองลงมาคือพื้นที่ป่าไม้ และพื้นที่นอกการเกษตร จำนวน 102.1 ล้านไร่และ 69.2 ล้านไร่ (คิดเป็นร้อยละ 32 และร้อยละ 22) ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) โดยพืชเศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้เข้าสู่ประเทศไทย ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย ถั่วเหลือง ซึ่งมีแหล่งปลูกกระจายตามภาคต่างๆ ทั้งภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญพบบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างในจังหวัดสิงห์บุรี อ่างทอง อยุธยา สุพรรณบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี เป็นต้น

จังหวัดสุพรรณบุรีนอกจากเป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่สำคัญในพื้นที่ภาคกลางแล้วยังเป็นแหล่งปลูกหัวมากที่สุดในประเทศไทย โดยเริ่มปลูกครั้งแรกเมื่อปี 2493 ในเขตอำเภอเมือง อำเภอศรีประจันต์ และอำเภอสามชูก โดยพบมากที่สุดในเขตอำเภอศรีประจันต์ เนื้อที่ปลูกประมาณ 1,699 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอ ศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี, ม.ป.ป)

ปัจจุบันเกษตรกรนาข้าวจะนิยมปลูกหัวสลับหมุนเวียนกัน โดยจะเริ่มปลูกหัวในช่วงรอฤดูการปลูกข้าวรอบใหม่เพื่อปรับสภาพดินเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูกหัวเช่นเดียวกับการปลูกข้าว แต่จากต้นทุนการผลิตหัวที่เพิ่มขึ้นจากราคาปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและภาวะน้ำแล้ง สภาพเศรษฐกิจและรายได้ที่ไม่แน่นอนของอาชีพเกษตรกร การกำหนดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรนาหัวหลายรายเลิกอาชีพเกษตรกรนาหัวและหันไปประกอบอาชีพอื่น เช่น อาชีพรับจ้าง โดยไม่สืบทอดให้แก่ลูกหลาน ในอนาคตต่อไปการประกอบอาชีพเกษตรกรนาหัวของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นพืชเอกลักษณ์ของจังหวัดอาจเลือนหายไปเป็นเพียงเรื่องเล่าตำนานให้แก่ลูกหลาน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการทำนาหัว พลวัตการทำนาหัวและการปรับตัวของเกษตรกรนาหัวในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยเลือกพื้นที่ศึกษาตำบลแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานในระดับท้องถิ่น รวบรวมเป็นองค์ความรู้ของชุมชน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนกำหนดนโยบายสนับสนุนและช่วยเหลือให้ความรู้ด้านวิชาการและด้านเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกรนาหัว เช่น การประกันราคา เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ การรวมกลุ่มของเกษตรกร อันเป็นการสร้างรากฐานเศรษฐกิจของชุมชนซึ่งเป็นหนึ่งในสามเสาหลักในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การทำนาหั่วมีกระบวนการทำอย่างไรและเปลี่ยนแปลงจากอดีตหรือไม่อย่างไร
2. ปัญหาและอุปสรรคของการทำนาหั่วในปัจจุบันมาจากสาเหตุหรือปัจจัยภายในภายนอกเรื่องใด
3. เกษตรกรนาหั่วมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการทำนาหั่วของเกษตรกรตำบลแดง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาพลวัตการทำนาหั่วของเกษตรกรตำบลแดง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรตำบลแดง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับการทำนาหั่ว แนวคิดทฤษฎี การปรับตัวของรอยด์ (เบญจมาศ สุขศรีเพ็ญ, 2557) แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของนิเทศ ดินณะกุล (2546) และแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสุริชัย หวันแก้ว (2544) และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา บทความเชิงวิชาการและระบบสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวทางการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมสภาพแวดล้อมการทำนา

เหั่ว การคัดเลือกพันธุ์เหั่วจนถึงขั้นตอนการเก็บเหั่ว เป็นต้น และการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเกษตรกรอำเภอศรีประจันต์เพื่อให้ทราบภาพรวมของการปลูกเหั่วในอำเภอศรีประจันต์ และสัมภาษณ์เกษตรกรตำบลแดงเพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของการปลูกเหั่วในตำบลแดง อำเภอศรีประจันต์ และสัมภาษณ์เกษตรกรนาเหั่วที่มีพื้นที่ปลูกในตำบลแดง ประกอบอาชีพทำนาเหั่วมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีอายุไม่น้อยกว่า 20 ปี โดยจะทำการสัมภาษณ์เกษตรกรนาเหั่วจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ได้จำนวนรวม 10 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (Guide Interview) ที่มีการกำหนดแนวคำถามในประเด็นกว้างๆ เกี่ยวกับกระบวนการทำนาเหั่ว ตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกพันธุ์ การเพาะกล้า การเตรียมดิน การปลูกเหั่ว การดูแลรักษาและการเก็บเหั่ว พลวัตการทำเหั่วและการปรับตัวของเกษตรกรนาเหั่ว เพื่อเปิดกว้างให้ผู้ตอบได้มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น แต่ยังคงอยู่ในกรอบประเด็นที่กำหนดในเบื้องต้น และใช้อุปกรณ์ช่วยเก็บข้อมูล เช่น สมุดบันทึก เทปบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ เพื่อช่วยบันทึกข้อมูลจากการซักถามและการสังเกต

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลว่าครบทุกประเด็นตามวัตถุประสงค์การศึกษาหรือไม่ แล้วจึงนำไปตรวจสอบความถูกต้องกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการตรวจสอบยืนยันว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากวิธีการที่ต่างกันจะนำไปสู่ข้อค้นพบที่อยู่ในแนวเดียวกันหรือไม่ หลังจากนั้นจะทำการวิเคราะห์ สรุปและนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนา ภายใต้กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. กระบวนการทำนาหั่วของเกษตรกร

กระบวนการทำนาหั่ว แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

1.1 การคัดเลือกพันธุ์ เกษตรกรจะทำการคัดเลือกพันธุ์หั่ว โดยใช้พันธุ์หั่วเงินที่มีขนาดหัวใหญ่ตาไม่บอดและมีหน่อยาว

1.2 การเพาะกล้า เกษตรกรจะนำหัวหั่วที่คัดเลือกพันธุ์มาฝังแดด นาน 2-3 วัน แล้วนำไปแช่น้ำ นาน 2 วัน แล้วนำมาเรียงบนแปลงเพาะที่ใช้ขี้เถ้ากลบเป็นวัสดุรองพื้น นาน 2-3 วัน แล้วนำขี้เถ้ากลบมากลบให้เหลือหน่อโผล่ไว้ประมาณ 1 เซนติเมตร รดน้ำเป็นประจำทุกวัน นาน 25-30 วัน จะได้ต้นกล้าหั่วที่พร้อมสำหรับลงแปลงปลูก ขนาดความสูงประมาณ 20-30 เซนติเมตร

1.3 การเตรียมดิน โดยใช้รถไถ “ไถแปร” เพื่อเปิดหน้าดินและตากดินไว้ นาน 3-4 วัน เพื่อให้ดินแห้ง แล้วจึงปล่อยน้ำเข้านาทิ้งไว้ นาน 3-4 วัน เพื่อให้ดินอ่อนตัวและให้หญ้าวัชพืชร้างตาย หลังจากนั้นจะใช้รถไถเพื่อปรับสภาพดินให้เรียบและเตรียมการดำนาหั่ว โดยทำการปล่อยน้ำเข้านา ลึกประมาณ 2 เซนติเมตร

1.4 การปลูกหั่ว เกษตรกรจะใช้วิธี "การปักดำ" โดยมีระยะห่างของต้นกล้าหั่วแต่ละต้น ประมาณ 70-100 เซนติเมตร

1.5 การดูแลรักษา โดยการใส่ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยชีวภาพเพื่อบำรุงดิน รวมถึงการป้องกัน กำจัดวัชพืชและแมลงศัตรูพืช เช่น ตักแตน เปลี้ยไฟ เชื้อรา โดยใช้สารเคมีและสารสกัดที่มาจากธรรมชาติ

1.6 การเก็บเกี่ยว หลังจากปลูกหั่วได้ประมาณ 5-6 เดือน เกษตรกรจะเก็บหัวหั่วที่เรียกว่า “การงมหั่ว” โดยใช้เท้าเหยียบ

ดินเป็นรูปสี่เหลี่ยมหรือวงกลมและใช้มือควักพลิกหน้าดินขึ้นมาแล้วจึงเก็บหัวเห่านำมาล้างทำความสะอาด ก่อนนำไปปอกเปลือกเพื่อจำหน่ายต่อไป

2. พลวัตการทำนาเหั่ว

2.1 ด้านการผลิต การทำนาเหั่วตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีกระบวนการหลักใน 6 ขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน โดยยังคงอาศัยแรงงานคนเป็นหลัก โดยเฉพาะในขั้นตอนการคัดเลือกพันธุ์ การเพาะกล้า การปลูก และการเก็บเกี่ยว ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญในการคัดเลือกหัวที่สมบูรณ์ หน่อใหญ่เมื่อนำไปเพาะจะให้ต้นกล้าที่แข็งแรงและการปลูกแบบปักดำ เช่นเดียวกับการปักดำปลูกข้าว ดังนั้นจึงไม่สามารถใช้อุปกรณ์หรือเครื่องจักรทดแทนแรงงานคนในขั้นตอนดังกล่าวได้ อุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูกและเก็บเกี่ยวยังคงเป็นแบบดั้งเดิมในอดีต เช่น จอบ พลั่ว เคียว โดยมีการใช้อุปกรณ์เครื่องทุ่นแรงในขั้นตอนการเตรียมดินและการดูแลรักษา เช่น การใช้รถไถเพื่อขุดปรับหน้าดินจาก การใช้เครื่องพ่นปุ๋ย การใช้เครื่องสูบน้ำเข้าแปลงนา

2.2 ด้านสังคมและวัฒนธรรม ในอดีตเกษตรกรมีความเชื่อในเรื่องของการไหว้เจ้าที่นา โดยจะจุดธูปพร้อมบอกกล่าวเจ้าที่ก่อนการเพาะปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตมาก เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวถ้าสมหวังตามที่ได้ขอไว้เกษตรกรจะนำของที่ตนบอกกล่าวไว้มาไหว้เพื่อเป็นการตอบแทน แต่ในปัจจุบันการไหว้เจ้าที่พบเห็นได้น้อยลงเนื่องจากความแปรปรวนของสภาพอากาศ

2.3 ด้านเศรษฐกิจ ในอดีตเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินทุนจากเงินทุนสะสมของตนเองเนื่องจากใช้เงินลงทุนน้อย ในส่วนของค่าเช่าที่ ค่าหัวพันธุ์ ค่าปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืชและแมลง และอุปกรณ์เครื่องมือ แต่ในปัจจุบันนอกจากทุนของตนเองแล้ว บางส่วนมาจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ คือ เงินกู้ธนาคาร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

เนื่องจากค่า ค่าปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืชและแมลงมีราคาสูงขึ้น ประกอบกับต้องจ้างแรงงานภายนอกครอบครัวเพราะนิยมส่งลูกหลานไปเรียนและประกอบอาชีพอื่น ทำให้ต้นทุนการทำนาห้าวสูงขึ้น ในขณะที่ปริมาณผลผลิตห้าวไม่แน่นอนจากความแปรปรวนของสภาพอากาศและภาวะภัยแล้ง ประกอบกับราคาห้าวขึ้นลงไม่แน่นอน ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ไม่คงที่

2.4 ด้านสภาพอากาศ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย ส่งผลต่อความถี่และปริมาณการตกของฝน โดยจากข้อมูลสภาพอากาศของกรมอุตุนิยมวิทยา พบว่า ปริมาณฝนในจังหวัดสุพรรณบุรีมีแนวโน้มลดลงจาก 999.9 มิลลิเมตร ในปี 2554 เหลือ 960.4 มิลลิเมตร ในปี 2557 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณการผลิตห้าวและคุณภาพของห้าว

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงการทำนาห้าว มีพลวัตอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ปรากฏชัดเจน เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงทำตามความชำนาญและประสบการณ์ของตนเองที่ได้เรียนรู้มา ยังคงใช้อุปกรณ์พื้นฐานในการทำนาห้าวดังที่เคยใช้ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เช่น จอบ พลั่ว เคียว แต่ได้มีการใช้อุปกรณ์เครื่องทุ่นแรงในบางขั้นตอน เช่น การใช้รถชุดและไถเพื่อปรับหน้าดินในขั้นตอนการเตรียมดิน การใช้เครื่องพ่นปุ๋ยและยาในขั้นตอนของการดูแลรักษา ส่วนในขั้นตอนของการคัดเลือกห้าวพันธุ์ การเพาะต้นกล้า การปลูกและการเก็บเกี่ยว ยังคงต้องพึ่งพาแรงงานคนดังเช่นเคยเหมือนในอดีต โดยเฉพาะในขั้นตอนของการปลูกที่ต้องอาศัยแรงงานคนในการดำกล้าห้าว และการเก็บเกี่ยวที่ต้องอาศัยแรงงานคนในการงมห้าว เนื่องจากขั้นตอนดังกล่าวต้องอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ขอเกษตรกรที่เกิดจากการสั่งสมและเรียนรู้มาอย่างยาวนาน ส่วนการเปลี่ยนแปลงในเรื่องแหล่งทุนการผลิตในปัจจุบันมีแหล่ง

เงินกู้ของธนาคารและเงินกู้ในระบบที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายโดยไม่ต้องมีการค้ำประกัน การที่เกษตรกรนำหัวข้อดังกล่าวมาพิจารณาจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเพราะเกษตรกรมีการเรียนรู้เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมสภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของนิเทศ ดินณะกุล (2546) ที่ได้กล่าวว่า แรงกดดันจากวัฒนธรรม ความเจริญด้านเทคโนโลยี ระบบเศรษฐกิจ มีผลต่อโครงสร้างหรือรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ระเบียบแบบแผน ค่านิยมและวัฒนธรรม รวมถึงแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสุริชัย หวันแก้ว (2544) ที่ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ประดิษฐ์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม บรรทัดฐานและในสังคมนั้นๆ ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในเรื่องของการใช้แรงงานภายนอกครอบครัวแทนการพึ่งพิงแรงงานจากลูกหลานเกษตรกรเพราะอาชีพเกษตรกรมีหนี้สิน ไม่ร่ำรวยและเหนื่อยยากกว่าอาชีพอื่น

3. การปรับตัวของเกษตรกรนาหัว

3.1 การปรับตัวด้านการผลิต จากการที่ต้องพึ่งพาแรงงาน

จากภายนอกครอบครัวแทนแรงงานจากลูกหลานเกษตรกร ส่งผลทำให้ต้นทุนในส่วน of ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการเกษตร ทำให้เกษตรกรนำเอาอุปกรณ์เครื่องจักรมาทดแทนแรงงานคน เช่น การใช้รถชุดและไถเพื่อปรับหน้าดินในขั้นตอนการเตรียมดิน การใช้เครื่องพ่นปุ๋ยและยาในขั้นตอนของการดูแลรักษา เพราะนอกจากจะช่วยลดต้นทุนในการผลิตแล้วยังช่วยเพิ่มความสะดวกและรวดเร็วในการทำงานอีกด้วย

3.2 การปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรม อาชีพเกษตรกรนาหั่วเป็นอาชีพที่ต้องพึ่งพาน้ำฝนตามธรรมชาติ จากความไม่แน่นอนของฤดูกาล ความแปรปรวนของสภาพอากาศและปริมาณน้ำฝน ส่งผลทำให้ปริมาณผลผลิตหั่วที่ได้มีปริมาณและคุณภาพที่ไม่แน่นอน บางช่วงได้ปริมาณผลผลิตหั่วน้อยในขณะที่บางช่วงมีปริมาณมากเกินความต้องการของตลาดทำให้พ่อค้าคนกลางกดราคา ในขณะที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรบางรายไม่ต้องการสืบทอดอาชีพเกษตรกรนาหั่วให้แก่ลูกหลาน เพราะเกิดความรู้สึกว่าเป็นอาชีพที่เหนื่อยและรายได้ไม่แน่นอน อีกทั้งเด็กรุ่นใหม่ก็เลือกไปประกอบอาชีพตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น รวมถึงความเชื่อในชื่อของ “หั่ว” ที่มีความหมายว่าไม่สำเร็จลุล่วงหรือสมหวังซึ่งถือว่าเป็นมงคล ทำให้ความต้องการของตลาดมีน้อย แต่อย่างไรก็ตามก็มีการเปลี่ยนชื่อเป็น “สมหวัง” เพื่อความเป็นมงคลแทนชื่อ “หั่ว” เพื่อให้คนหันมาบริโภคหั่วมากขึ้น

3.4 การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ จากปัญหาด้านต้นทุนการผลิตหั่วที่สูงขึ้น ทั้งปุ๋ยเคมีที่ต้องใช้ในช่วงหลังปักดำต้นกล้าและช่วงเดือนที่ 4 เพื่อเร่งการเจริญเติบโตของหั่วหั่วและต้นหั่ว สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ อาทิเช่น หนอนกอ หอยเชอรี่ โรครา ฯลฯ ซึ่งโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 25,000 บาทต่อพื้นที่นา 1 แปลง ทำให้เกษตรกรเกิดการปรับตัวเพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยการซื้อปุ๋ยเคมี สารป้องกันกำจัดวัชพืชและศัตรูสัตว์ในช่วงที่มีรายการส่งเสริมการขาย (Promotion) การใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณลดลง รวมถึงการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทนเพื่อลดค่าใช้จ่าย

3.5 การปรับตัวด้านสภาพภูมิอากาศ จากปัญหาการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิอากาศที่เพิ่มสูงขึ้น ภาวะฝนแล้งได้ส่งกระทบต่อการทำนาหั่ว เนื่องจากหั่วเป็นพืชที่ต้องการน้ำมาก เกษตรกรนาหั่วมีการปรับตัวโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิต

เพิ่มขึ้น เช่น การติดตั้งเครื่องสูบน้ำจากแม่น้ำเข้าสู่แปลงนาแทนการรอน้ำฝน การขุดบ่อน้ำไว้ในที่นาของตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบจากภาวะฝนแล้งที่อาจสร้างความเสียหายต่อผลผลิตข้าว

ลักษณะการปรับตัวของเกษตรกรนาห้วยเป็นการปรับตัวโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาอันเกิดจากปัจจัยภายนอกที่มาส่งผลกระทบไม่ว่าจะเป็นราคาของปุ๋ยและสารเคมีที่สูงขึ้น ราคาข้าวที่ไม่แน่นอนหรือสภาพอากาศที่แปรปรวน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการปรับตัวของ Roy ที่ได้กล่าวว่า มนุษย์จะมีการปรับตัวเมื่อมีเหตุการณ์ใดๆ เข้ามาในชีวิตโดยใช้การเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริยาภรณ์ (2551) ที่ได้กล่าวว่า การปรับตัวเป็นเกิดจากความพยายามของบุคคลที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง เพื่อให้การแก้ปัญหาเหล่านั้นเป็นไปด้วยความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จนบุคคลนั้นสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นได้อย่างปกติสุข

สรุปการวิจัย

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ปลูกข้าวของประเทศไทยโดยพบมากในอำเภอเมือง อำเภอสามชุก และพบมากที่สุดในอำเภอศรีประจันต์ ประมาณ 1,699 ไร่ โดยเฉพาะในตำบลมดแดง พบพื้นที่ปลูกมากถึง 700 ไร่ เนื่องจากสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่เหมาะสม

เกษตรกรนาห้วยตำบลมดแดงส่วนใหญ่มีพื้นที่นาเป็นของตนเอง มีเพียงบางส่วนที่เช่านาโดยมีอัตราเช่าปีละ 2,000-2,600 บาทต่อปี โดยมีพื้นที่ถือครองรายละประมาณ 5-15 ไร่ ประกอบอาชีพทำนาห้วยมาเป็นระยะเวลา 5-10 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อไร่อยู่ที่ 64,000 บาท แม้ว่าต้นทุนการผลิตจากค่าปุ๋ย ค่ายาจะมีการปรับตัวสูงขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังคงยึดอาชีพการทำนาห้วยควบคู่กับการทำนาข้าว เพราะเป็นอาชีพที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนมีความชำนาญ พลวัตการเปลี่ยนแปลงการทำนาห้วยมีทั้ง

ด้านการผลิต ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านสภาพแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจนมากนัก ยังคงใช้ภูมิปัญญาและความชำนาญของเกษตรกร มีเพียงบางขั้นตอนที่ใช้อุปกรณ์เครื่องจักรเข้ามาช่วยเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ช่วยลดต้นทุนการผลิตที่จากค่าจ้าง ส่วนต้นทุนการผลิตจากค่าปุ๋ยเคมีและยาที่สูงขึ้นทำให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพ การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ปริมาณฝนทำให้เกษตรกรต้องขุดแหล่งเก็บน้ำและการสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเข้าสู่นาแล้ว

ข้อเสนอแนะ

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานในระดับท้องถิ่นในการรวบรวมเป็นองค์ความรู้ของชุมชนให้แก่ผู้ที่สนใจต่อไป และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนกำหนดนโยบายสนับสนุนและช่วยเหลือให้ความรู้ด้านวิชาการและด้านเศรษฐกิจแก่เกษตรกรนาแล้ว เช่น การประกันราคาแล้ว การปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสิทธิประโยชน์ต่างๆ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากแล้วเพื่อเพิ่มมูลค่า สร้างทัศนคติและส่งเสริมให้คนไทยบริโภคแล้ว อันเป็นการสร้างรากฐานเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศ ซึ่งเป็นหนึ่งในสามเสาหลักในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป และในการศึกษารั้งต่อไปควร จะศึกษาประเด็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์แล้วเพื่อเพิ่มมูลค่า

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ เกษตรอำเภอสรีประจันต์ เกษตรตำบลมดแดง และเกษตรกรนาแล้ว ตำบล มดแดง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทุกท่าน ที่เสียสละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้

เอกสารอ้างอิง

- นิเทศ ดินณะกุล. (2546). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจมาศ สุขศรีเพ็ญ. (2558). ทฤษฎีการปรับตัว Roy's adaptation Model. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2558. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/115432>
- ศิริยาภรณ์ บางนาค. (2551). การปรับตัวของชาวสวนในตำบลบางไผ่ อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2557. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). สถิติปริมาณฝน ณ สถานีอุตุนิยมวิทยา. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2558. จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries27.html>
- สำนักงานเกษตรอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. (ม.ป.ป.). เอกสารเผยแพร่ข้อมูลการผลิตหัวจิ้น. สุพรรณบุรี: สำนักงานเกษตรอำเภอศรีประจันต์
- สุริชัย หวันแก้ว. (2544). สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.